

Universeel Periodiek Onderzoek van de Mensenrechtenraad

24ste Zitting van de Werkgroep UPO

Januari 2016

Opvolging van Aanbeveling nr. 22 en het Tussentijds Verslag van België

Gezamenlijke indiening

Op initiatief van en gecoördineerd door het **Belgian Disability Forum vzw (BDF)**

Kruidtuinlaan 150/50 – 1000 Brussel – België

+32 2 509 83 58 - <http://bdf.belgium.be> - info@bdf.belgium.be

Het 'Belgian Disability Forum' (BDF), een vzw die in 2001 werd opgericht, telt momenteel 18 ledenorganisaties en verdedigt de rechten van meer dan 250.000 personen met een handicap en hun families in België (<http://bdf.belgium.be/view/fr/index.html>).

Deze bijdrage is gebaseerd op de actualisering van een deel van het alternatief UNCRPD-verslag van het BDF, gepubliceerd in februari 2014, dat in de periode 2011-2013 geleidelijk en gezamenlijk werd opgesteld door de volgende verenigingen van personen met een handicap en adviesstructuren:

De ledenverenigingen van het BDF (<http://bdf.belgium.be/fr/bdf/members.html>):

- *Landsbond der Christelijke Mutualiteiten (LCM)* - Haachtsesteenweg 579-BP 40
1031 Brussel - België
- *Altéo vzw (Mouvement social de personnes malades, valides et handicapées)* - Haachtsesteenweg 579-BP 40
- 1031 Brussel - België
- *Vereniging voor Hemofilie- en Von Willebrand-patiënten, vzw (AHVH)* - Grisarstraat, 38 -
1070 Brussel - België
- *Association de parents et de professionnels autour de la personne polyhandicapée vzw (AP³)* - Maison de
l'AP³ - Wallonië - Rue de l'Aurore, 98 - 5100 Jambes - België
- *Association Nationale pour le Logement des Personnes Handicapées asbl (ANLH)* - Oranjobloesemstraat 1 bus
213 - 1150 Brussel - België
- *Association Socialiste de la Personne Handicapée vzw (ASPH)* - Sint-Jansstraat 32/38 - 1000 Brussel -
België
- *Brailleliga vzw* - Engelandstraat 57 - 1060 Brussel - België
- *Federatie van Vlaamse Doven en Slechthorende vzw (FEVLADO)* - Stropkaai 38 - 9000 Gent - België
- *Fédération Francophone des Sourds de Belgique vzw (FFSB)* - Van Eyckstraat 11A/4 - 1050 Brussel - België
- *Groupe d'Action pour une Meilleure Accessibilité pour les Personnes Handicapées (GAMAH)* - Rue de la
Pépinière, 23 - 5000 Namen - België
- *Katholieke Vereniging Gehandicapten vzw (KVG)* - KVG - National - Arthur Goemaerelei 66 - 2018
Antwerpen - België
- *Kleines Forum* - c/o Dienststelle für Personen mit Behinderung - Vennbahnstraße 4/4 - 4780 Saint-Vith -
België
- *Les Briques du GAMP* - Bergagegaarde 20 - 1160 Brussel - België
- *Le Silex asbl* - Vootstraat 82 - 1200 Brussel - België
- *Nationaal Verbond van socialistische mutualiteiten (NVSM)* - Sint-Jansstraat 32-38 - 1000 Brussel
- *Nationale Belgische Multiple Sclerose (NBMSL)* - Auguste Lambiottestraat, 144 Bus 8
1030 Brussel - België
- *Nationale Vereniging voor hulp aan verstandelijk gehandicapten vzw (NVHVG)* - NVHVG vzw - Albert
Giraudlaan 24, 1030 Brussel - België

- *Vereniging Personen met een Handicap vzw (VFG) - VFG Nationaal Secretariaat Sint-Jansstraat 32-38 - 1000 Brussel - België*

De adviesstructuren van personen met een handicap opgericht bij de federale overheid en de deelgebieden:

- *Nationale Hoge Raad voor personen met een handicap (NHRPH): <http://ph.belgium.be/nl/csnph.html>*
- *Afdeling "personen met een handicap" van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van Brussel-Hoofdstad – GGC: http://www.ccc-ggc.irisnet.be/nl/maak-kennis-met-de-ggc/adviesraad?set_language=nl*
- *Conseil Bruxellois Francophone des Personnes Handicapées – COCOF : <http://phare.irisnet.be/service-phare/a-propos-de-nous/conseil-consultatif/>*
- *Commission Wallonne des Personnes Handicapées (CWPH) : https://www.awiph.be/awiph/missions_fonctionnement/CCWPH/CCWPH.html*

Juni 2015

**Universeel Periodiek Onderzoek van de Mensenrechtenraad
24ste Zitting van de Werkgroep – Januari 2016**

**Opvolging van Aanbeveling nr. 22 van de Werkgroep UPO en van het Tussentijds
Verslag van België**

**Gezamenlijke Indiening op initiatief van en gecoördineerd door het *Belgian
Disability Forum* vzw**

1. Deze bijdrage, op initiatief van en gecoördineerd door het *Belgian Disability Forum* vzw (BDF) wordt gezamenlijk voorgesteld door de 18 ledenverenigingen van het Forum en de 4 adviesstructuren van de federale overheid en de deelgebieden die zich inzetten voor de toepassing en de opvolging van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD).
2. Voor een volledig beeld van onze bezigheden verwijzen we naar ons alternatief verslag (http://bdf.belgium.be/fr/themes/human_rights/uncrpd/belgian_ratification/rapport_alternatif_bdf.html) en naar de afsluitende opmerkingen voor België, geformuleerd door het Comité voor de rechten van personen met een handicap (http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CRPD/Shared%20Documents/BEL/CRPD_C_BEL_CO_1_18387_F.doc), gepubliceerd in 2014.

Aanbeveling UPO nr. 22: zorgen voor de volledige integratie van personen met een handicap in het sociaaleconomische en politieke leven, en met name een gelijke toegang tot de arbeidsmarkt, de bevordering van hun rechten op onderwijs, de toekenning van adequate middelen voor de verzorging en ondersteuning van kinderen met een psychosociale handicap binnen hun gezin en hun leefomgeving, en ten slotte het toegankelijker maken van vervoersmiddelen en openbare gebouwen.

I. Algemene maatregelen

Handicap en transversaliteit

1. De spreiding van handicapgebonden bevoegdheden tussen het federale niveau, de gewesten en de gemeenschappen brengt tal van problemen met zich mee, waaronder het gebrek aan coördinatie op interfederaal niveau : problemen in verband met handicap komen aan bod bij de Interministeriële Conferentie 'Welzijn, sport en gezin', maar het is jammer dat er geen volwaardige Interministeriële Conferentie 'Handicap' werd opgericht om de problemen op te lossen, zeker tegen de achtergrond van het UNCRPD. Er bestaat ook geen nationaal actieplan op vlak van handicap.
2. Op federaal niveau werd de aanstelling, sedert 2011, van 'handicap'-referenten bij de federale administraties, positief onthaald, maar dit is nog niet voldoende. Het 'handistreaming'-principe impliceert immers dat de handicapdimensie in acht wordt genomen in alle domeinen, ook in de bestuursovereenkomsten van de federale administraties en de instellingen van sociale zekerheid. Dit geldt ook voor het gewestelijke, gemeenschaps-, provinciale en gemeentelijke niveau.
3. Idealiter zou het 'handistreaming'-netwerk niet alleen gecoördineerd worden door het coördinatiemechanisme (overeenkomstig art.33.1 UNCRPD), maar tevens continu en op dynamische wijze geactiveerd: ontwikkeling van informatica- en opleidingstools, onderzoek gemeenschappelijke indicatoren, regelmatige evaluaties van ondernomen acties, uitwisseling van goede praktijken, individuele contacten, ...

Inspraak van het middenveld

4. De raadpleging en inspraak van het middenveld zoals gespecificeerd bij artikelen 4.3 en 33.3 UNCRPD werd nog niet op alle overheidsniveaus geïntegreerd : de structurering, regelmaat en

continuïteit laten vaak te wensen over; bovendien wordt zelden verduidelijkt welk gevolg wordt gegeven aan het advies van de vier adviesraden.

5. Daarnaast hechten de organisaties die de personen met een handicap vertegenwoordigen veel belang aan hun participatie via hun adviesraden: daarvan zijn er nu vier, en er zijn er nog geen in het Vlaamse Gewest, de Franse Gemeenschap en de Duitstalige Gemeenschap.

Nieuwe wetgevingen

6. Wij verheugen ons over de geleverde inspanningen om de wetgeving betreffende de juridische onbekwaamheid te herzien en een nieuw beschermingsstatuut overeenkomstig te menselijke waardigheid in te voeren, maar we blijven ons zorgen maken over de blijvende mogelijkheid dat iemand beslissingen neemt in de plaats van de persoon met een handicap¹, in plaats van te streven naar een begeleide beslissing.
7. In mei 2014 werd daarnaast een nieuwe wetgeving goedgekeurd die de deur opent voor een erkenning van het statuut van mantelzorger van een zwaar zorgbehoevende persoon met een handicap². Tal van bijhorende uitvoeringsbesluiten werden evenwel nog niet genomen. Het is namelijk zo dat de denkoefeningen die tot eind 2013 werden gedaan, grondig dienen te worden verdergezet en rekening houdend met het transversale aspect van de problematiek, die raakvlakken heeft met andere overheden dan alleen het federale niveau³. De deelgebieden moeten dan ook strategisch daarbij worden bij betrokken, en het lijkt logisch dat dit dossier ook wordt behandeld bij de Interministeriële Conferentie.
8. Daarnaast verheugen we ons over het voorstel om in de Grondwet een artikel in te voegen dat de rechten van personen met een handicap waarborgt: de Kamer heeft recentelijk de in 2014 naar aanleiding van de federale verkiezingen stopgezette activiteiten terug opgenomen om dit voorstel goed te keuren.

Statistieken

9. Er bestaan tal van nuttige databanken op het gebied van handicap, maar deze gaan uit van de regelgeving van de verschillende administraties, die bovendien steeds eigen definities van handicap hanteren in functie van de specifieke rol waarmee ze belast zijn.
10. De spreiding van bevoegdheden of de verscheidenheid aan definities inzake handicap bij de betrokken federale en regionale administraties brengt niet alleen een gebrek aan gecoördineerde statistieken met zich mee: ook de informaticatools, als ze al bestaan, zijn niet steeds onderling compatibel.

Aanbevelingen:

- De transversale coördinatiestructuren tussen het federale niveau en de deelgebieden zijn nog ontoereikend en moeten verbeterd worden: enerzijds is het belangrijk met de handicapdimensie rekening te houden bij de uitwerking, de coördinatie en uitvoering van beleidsmaatregelen op nationaal niveau, en anderzijds moet het 'handstreaming'-principe bij alle federale en regionale administraties worden geïntegreerd, ook bij het opstellen van bestuursovereenkomsten.
- Om de inspraak van het middenveld te waarborgen op alle beleidsniveaus moet er een systeem komen voor systematische raadpleging van de personen met een handicap en/of hun belangenverenigingen, en er moet een financiering komen voor adviesstructuren op de beleidsniveaus waar deze structuren nog niet bestaan.
- Om te komen tot betrouwbare statistieken zouden de federale overheid en de deelgebieden niet alleen werk moeten maken van onderling compatibele informaticaprogramma's maar ook

---

¹ Legal World : <http://www.legalworld.be/legalworld/nouveau-statut-de-protection-pour-les-personnes-incapables.html?LangType=2060>

² Wet van 12 mei 2014 betreffende de erkenning van de mantelzorger die een persoon met een grote zorgbehoefte bijstaat: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2014051209&table_name=wet

³ NHRPH, Advies 2013/18: http://ph.belgium.be/nl/advices/advices_2013/advice_2013_18.html;jsessionid=7FA6B481FA5A62ED1952A85DC8543DE4

van een interfederaal project om de definities van handicap die door de verschillende administraties worden gebruikt, te harmoniseren (idealiter gebaseerd op de definitie van het UNCRPD-verdrag), en om de *International Classification of Functioning, Disability and Health* (ICF) systematisch te gebruiken. Deze tool werd gecreëerd door de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) en heeft als doel om bij de beoordeling van een handicap rekening te houden met alle interne en externe factoren die een impact hebben op de gezondheid van de persoon met een handicap.

II. Onderwijs

11. Zowel het regulier als het buitengewoon onderwijs zijn een bevoegdheid van de gemeenschappen, afhankelijk van de taalrol van de leerlingen/studenten (Vlaamse, Franse en Duitstalige Gemeenschap), die geleidelijk verschillende reglementaire bepalingen hebben ingevoerd die in verschillende snelheden zijn geëvolueerd, maar die, naar gelang de behoeften van de betrokkene, steeds de volledige of gedeeltelijke inclusie van het kind met een handicap in het reguliere onderwijs nastreven.
12. Ondanks deze reglementaire bepalingen bestaan er concrete problemen, zowel in het reguliere als in het buitengewoon onderwijs, zeer vaak door een gebrek aan toegekende personeels- en financiële middelen, die nochtans onontbeerlijk zijn willen we een doeltreffend en duurzaam beleid uitbouwen.
13. Het recht op kwaliteitsvol onderwijs voor iedereen geldt immers nog niet helemaal voor kinderen met een handicap: zo is er een tekort aan plaatsen in het reguliere onderwijs, een gebrek aan begeleidend personeel, een gebrek aan vorming voor lesgevers, een gebrek aan aangepaste pedagogische tools, de gebrekkige toegankelijkheid van gebouwen en een gebrek aan kwalificerende diploma's – allemaal hindernissen waarmee heel wat kinderen met een handicap worden geconfronteerd, ongeacht de specifieke handicap⁴. Tot slot zijn zware zorgbehoevendheid en gedragsstoornissen factoren die de situatie van kinderen met een handicap erger maken en soms leiden tot hun uitsluiting van school⁵.

Inclusief regulier onderwijs

14. In dit soort onderwijs bieden lesgevers en andere professionals bijkomende hulp aan leerlingen met specifieke noden die naar een gewone school gaan. Extra periodes en/of middelen geboden door de gespecialiseerde instelling worden toegekend aan klassen in het reguliere onderwijs. In dit systeem kan het gaan om volledige integratie (voor alle lessen/activiteiten) of gedeeltelijke integratie (minstens twee halve dagen per week).
15. Hoewel de drie gemeenschappen tal van initiatieven hebben opgezet, zijn er helaas te weinig plaatsen voor kinderen met een handicap die bijzondere noden hebben in de scholen waar zich inschrijven, en zijn er te weinig middelen (zoals redelijke aanpassingen) om er te geraken: het *Interfederaal Gelijkkansencentrum* (IGKC) ontvang regelmatig meldingen van ouders van kinderen met een handicap over de moeilijkheden die ze ervaren om op school redelijke aanpassingen te verkrijgen⁶, terwijl deze wel mogelijk en realiseerbaar zijn⁷.

Buitengewoon onderwijs

16. Het buitengewoon onderwijs werd in België ingevoerd in 1970. Het was gebaseerd op een voor die tijd zeer vooruitstrevend pedagogisch project en moest onderwijs, verzorging en therapie bieden aangepast aan de leerlingen die hun persoonlijkheid tijdelijk of permanent niet of onvoldoende konden ontwikkelen in het gewone onderwijs, zoals bv. het geval is bij kinderen die verpleging nodig hebben.

---

⁴ IGKC:

http://www.diversite.be/sites/default/files/legacy_files/studies/2012/Rapport%20CECLR%20Forums%20Enseignement%20Inclusif%20.pdf

⁵ GAMP : http://brudoc.be/fr/opac_css/doc_num.php?explnum_id=201

⁶ IGKC: <http://www.diversiteit.be/bang-voor-beperking-de-reactie-van-het-centrum-op-de-koppen-reportage>

⁷ IGKC:

http://www.diversite.be/sites/default/files/documents/publication/cgkr_redelijkeaanpassingen_nl_dec2014.pdf

17. Problemen met betrekking tot het buitengewoon onderwijs hebben ook te maken met het gebrek aan plaatsen en aan opleiding voor onderwijzend personeel. Daarbovenop komt dan vaak nog het zeer lange traject van en naar school dat heel wat kinderen en jongeren met een handicap in sommige delen van het land dagelijkse moeten afleggen⁸. Tot slot is het opleidingsaanbod vaak beperkt tot een aantal richtingen met weinig toekomstperspectief.
18. Er dient te worden aangestipt dat de Belgische verenigingen die de kinderen met een handicap en hun ouders vertegenwoordigen de mogelijkheid willen behouden om te kiezen tussen het regulier en het buitengewoon onderwijs om zo goed mogelijk tegemoet te komen aan de specifieke behoeften van hun kind en hun zelfontplooiing te bevorderen.
19. Wanneer men overweegt een leerling naar het buitengewoon onderwijs te sturen, moet dit gebeuren op basis van een evaluatie van zijn of haar behoeften. Uit een universitaire studie blijkt dat 5,62% van de meest achtergestelde kinderen in het buitengewoon onderwijs terecht komen, terwijl dat bij de meest bevoorrechte kinderen slechts 1.53% is⁹.

Vorming van onderwijzend personeel

20. De opleiding voor lesgevers in het reguliere en in het buitengewoon onderwijs is momenteel ontoereikend om leerlingen/studenten met een handicap goed te begeleiden en om de pedagogische aanpak en methodologie aan te passen in functie van de specifieke behoeften van deze kinderen/jongeren.

Vorming gebarentaal

21. Hoewel de Vlaamse en Franse gebarentaal officieel erkend zijn, worden zij in het buitengewoon onderwijs voor dove kinderen enkel gebruikt als hulpmiddel en niet als volwaardig onderwijsinstrument. Leerkrachten die gebarentaal beheersen, zijn zeldzaam. Bovendien worden enkel in Vlaanderen alle tolk-uren terugbetaald. In de Franse gemeenschap wordt slechts een beperkt aantal tolk-uren terugbetaald.
22. In de Vlaamse en de Franse Gemeenschap volstaat de omkadering van de gebarentolken momenteel niet. Bovendien zijn er te weinig tolken om aan de vraag tegemoet te komen¹⁰.
23. Wat het inclusief regulier onderwijs betreft, moeten voornamelijk in de Franse Gemeenschap nog inspanningen worden geleverd: er is geen financiering voor de gebarentolkkosten tijdens de studies, behalve voor het certificeringsexamen. De tolk-uren moeten door de ouders worden betaald. In de Vlaamse Gemeenschap werd vanaf 2015-2016 een verplicht ontwikkelingsstraject voor tolkondersteuning vastgelegd (daarenboven zal het loon van tolken jaarlijks worden verhoogd gedurende 3 jaar).

Overgang school-arbeidsmarkt

24. Studiekeuzen en opties in het secundair onderwijs zijn zeer beperkt voor studenten met een handicap:
  - In het regulier onderwijs zijn de beperkingen helaas vaak te wijten aan een gebrekkige toegankelijkheid van de onderwijsinstellingen. Ouders moeten dan op hun strepen staan om de nodige redelijke aanpassingen te eisen. Doen ze dat niet (zoals in de meeste gevallen), dan is hun keuze beperkt tot de instellingen die reeds toegankelijk zijn.
  - In het buitengewoon onderwijs ligt de oorzaak bij de specialisatie van het onderwijssysteem zelf, wat het aantal instellingen waartussen leerlingen kunnen kiezen in functie van hun handicaptypen sterk beperkt. Op dit vlak heeft ook de geografische spreiding van de onderwijsinstellingen een aanzienlijke impact op de keuze van de leerling en/of zijn of haar familie. Daarbij komen dan nog eens de problemen betreffende de toegankelijkheid van de gebouwen, die paradoxaal genoeg ook in het buitengewoon onderwijs bestaan.

---

⁸ IGKC: <http://www.diversiteit.be/organisatie-van-het-schoolvervoer-discriminerend-en-belastend-voor-kinderen-met-een-handicap>

⁹ <http://inegalites.be/Le-specialise-en-Communaute> en <https://infogr.am/lenvoi-dans-lenseignement-special-selon-la-situation-sociale-de-leleve>

¹⁰ IGKC: <http://www.diversiteit.be/tolken-gebarentaal-behoeften-onvoldoende-voldaan>

Toegang tot informatie

25. De toegang tot informatie is cruciaal : kinderen met een handicap en/of hun ouders klagen er vaak over dat ze niet weten waar ze informatie kunnen vinden. Deze is her en der verspreid in functie van de gemeenschaps-, provinciale, gewestelijke of gemeentelijke bevoegdheid, en van het officiële en het vrije net.
26. Tegelijk wordt bij de beoordeling van de verschillende onderwijssystemen en -instellingen geen rekening gehouden met het advies van het middenveld. Bovendien zijn evaluaties doorgaans niet toegankelijk voor het doelpubliek.
27. Tot slot kunnen ouders naar de rechtbank stappen en vragen het recht van hun kind op inclusief onderwijs te onderzoeken, maar vaak weten zij dit niet¹¹.

Niet-scholarisatie

28. Paradoxaal genoeg gaat een aanzienlijke groep kinderen met een handicap in België niet naar school. Het is evenwel niet mogelijk op basis van de beschikbare statistieken een duidelijke analyse door te voeren.
29. Een indicator voor niet-scholarisatie in heel België is het feit dat kinderen met een handicap worden opgevangen in centra die geconventioneerd zijn bij het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV). Wij hebben geen zicht op aantallen of geografische spreiding.
30. Een indicator voor niet-scholarisatie in het Waalse Gewest is het bestaan van 15 door het AWIPH gesubsidieerde dagopvangcentra voor niet-schoolgaande kinderen (SAJNS). In totaal gaat het om 271 opvangplaatsen.¹²
31. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er 3 dagcentra voor niet-schoolgaande kinderen met een handicap, goed voor in totaal 108 plaatsen.
32. Enige positieve element: verschillende van de deze diensten denken na over een doeltreffendere samenwerking met de scholen om de terugkeer van het kind naar een schoolomgeving beter voor te bereiden.

Aanbevelingen:

- Er moeten voldoende personeels- en financiële middelen worden vrijgemaakt om te komen tot een inclusief onderwijsbeleid.
- Het principe van de vrijheid van keuze houdt in dat buitengewoon onderwijs complementair is aan het regulier onderwijs. De kwaliteit van beide onderwijstypes moeten echter gewaarborgd zijn, ze mogen niet van elkaar worden losgekoppeld en er moet in brugsystemen en gemeenschappelijke lessen worden voorzien. Er moet ook gezocht worden naar praktische oplossingen om de verplaatsingstijden van en naar school te beperken. Voor heel wat kinderen en jongeren met een handicap in bepaalde delen van het land zijn die immers te lang.
- Lesgeven aan kinderen met een handicap moet een verplicht onderdeel zijn van de pedagogie-opleiding van aspirant-leerkrachten.
- De bevoegde overheden moeten instaan voor de inclusie-gebonden tolkkosten voor dove kinderen in het reguliere onderwijs, en erop toezien dat er voldoende gebarentolken worden opgeleid, zowel voor het regulier als voor het buitengewoon onderwijs.
- Redelijke aanpassingen moeten prioritair worden, en het scholingstraject van kinderen en jongeren met een handicap moet gediversifieerd zijn en leiden tot het behalen van een diploma.

---

¹¹ IGKC: <http://www.diversiteit.be/met-een-handicap-naar-de-school-van-je-keuze>

¹² https://www.awiph.be/integration/etre_accueilli/accueil+jeunes.html

- Toegang tot informatie in alle bestaande vormen moet een verplichting worden opdat keuzevrijheid en de gelijkheid van kansen voor elk kind gewaarborgd zouden zijn.
- Er moet een oplossing komen om het niet-scholarisatie bij kinderen met een handicap volledig weg te werken.

III. Tewerkstelling

33. Zelfs wanneer personen met een handicap over de nodige kennis en vaardigheden beschikken om een bijdrage te leveren aan onze maatschappij, is het voor velen onder hen wegens vooroordelen, een gebrek aan redelijke aanpassingen en het excuus van de economische crisis moeilijk of zelfs onmogelijk om werk te vinden.
34. Maar er zijn nog tewerkstellingsremmen: ook het gebrek aan toegankelijke scholen in het regulieren onderwijs, de beperkte diversiteit van het aanbod in het gespecialiseerde onderwijs en de ontoereikende begeleiding bij het zoeken naar een baan zijn factoren die het voor personen met een hindernis moeilijk maken hun weg te vinden op de arbeidsmarkt (zowel overheid als private sector), waardoor ze vaak enkel terecht kunnen in de sector van de beschutte tewerkstelling.
35. Op federaal en regionaal niveau werden reeds maatregelen genomen om de tewerkstellingsgraad bij personen met een handicap te verhogen, maar deze volstaan niet en het tewerkstellingspercentage bij mensen met een handicap blijft onevenredig laag: volgens een in 2012 gepubliceerde studie van het IGKC bedroeg de tewerkstellingsgraad bij personen met een handicap 34,6% in 2011, wat 22% lager is dan dat bij de rest van de werkende actieve bevolking¹³.

Overheidssector

36. Er is een probleem met het diversiteitsplan bij het federale openbare ambt : de tewerkstellingsgraad bij personen met een handicap is zeer laag en vaak beperkt tot de lagere hiërarchische niveaus.
De Begeleidingscommissie voor de aanwerving van personen met een handicap in het federaal openbaar ambt (BCAPH) heeft een aantal aanbevelingen geformuleerd: kiezen voor een transversale aanpak, werken aan de obstakels bij indiensttreding en de interne obstakels, beschikken over betere opvolgingstools, enz.¹⁴
37. De verschillende beleidsniveaus hanteren tewerkstellingsquota voor personen met een handicap. Deze quota liggen decretaal vast voor het gewestelijk openbare ambt, maar ook soms voor de gemeenten, provincies en intercommunales. De cijfers met betrekking tot de tewerkstellingsgraad van personen met een handicap tonen aan dat dat meeste betrokken werkgevers deze maatregel niet in acht nemen.
38. Bij de Franse en de Duitstalige Gemeenschap bestaan er momenteel geen tewerkstellingsquota voor personen met een handicap.

Private sector

39. In tegenstelling tot de andere landen van de Europese Unie kent België geen quotasysteem voor de tewerkstelling van personen met een handicap in de private sector.
40. Uit officiële analyses blijkt ook dat hulp aan bedrijven belangrijker is dan individuele hulp: men kan zich dan ook de vraag stellen of de bedrijven niet eerder geïnteresseerd zijn in het systeem dan in de personen met een handicap zelf.

¹³ ICGK, 2014. Studies: Diversiteitsbarometer Huisvesting, p.274:

http://www.diversiteit.be/sites/default/files/documents/publication/diversiteitsbarometer_huisvesting.pdf

¹⁴ BCAPH: http://www.fedweb.belgium.be/nl/publicaties/broch_po_bcaph_2011

Beschutte sector

41. Naast de openbare en de private sector bestaat er nog een andere werkorganisatiewijze. Dit is de 'beschutte' sector, die zijn nut heeft in het Belgische arbeidslandschap, want niet alle personen met een handicap kunnen terecht op de gewone arbeidsmarkt.
42. De Belgische overheid heeft de Europese richtlijn inzake overheidsopdrachten aangenomen, waarin bepaald wordt dat overheden mogen afwijken van het principe van de economisch interessantste offerte wanneer zij een opdracht kan toekennen aan een bedrijf dat een grote groep personen met een handicap tewerkstelt. Dat sommige overheidsopdrachten voor deze bedrijven worden voorbehouden, evenals een omzendbrief waarin de betrokken maatregelen duidelijk worden uiteengezet, vormen een zeer positief signaal voor de beschutte sector¹⁵.
43. In deze sector blijven wel aanzienlijke hindernissen bestaan:
  - Het aantal gesubsidieerde plaatsen in bedrijven voor aangepast werk (BAW)¹⁶ is strikt gelimiteerd door een moratorium. BAW's krijgen dus geen extra financiële ondersteuning wanneer zij meer personen met een handicap willen aanwerven.
  - De arbeidsplaatsen in BAW's worden gesubsidieerd per aantal arbeidsplaatsen en niet per voltijds equivalent. Deeltijds werken wordt dus niet aangemoedigd. Dit is een vreemde paradox en beperkt de toegang tot de arbeidsmarkt aanzienlijk voor personen met een handicap die soms kampen met grotere vermoeidheid.
44. Tot slot bieden de beschikbare statistische gegevens geen nauwkeurige indicatoren in functie van bv. het type handicap, het geslacht, het soort tewerkstelling. Op basis van gebrekkige statistische instrumenten kan men moeilijk tot een nauwkeurige evaluatie van de situatie komen en een doeltreffend beleid ontwikkelen met betrekking tot de beroepsinschakeling van personen met een handicap¹⁷.

Aanbevelingen:

De ontwikkeling en harmonisering van een reëel beleid inzake beroepsinschakeling van personen met een handicap impliceert de invoering van mechanismen die alle actoren responsabiliseren. De volgende acties dienen voorrang te krijgen:

- Personen met een handicap de instrumenten aanbieden die hen toelaten te werken, en in het bijzonder focussen op oriëntatie, onderwijs, vorming en begeleiding, en op vaardigheden om werk te zoeken.
- Het voor werkgevers interessanter maken om personen met een handicap aan te werpen en, parallel daarmee, mechanismen invoeren om werkgevers te verplichten (pro)actieve stappen te zetten om deze mensen tewerk te stellen en hen te ondersteunen. In het bijzonder moet erop toe worden gezien dat de tewerkstellingsquota voor de openbare sector worden nageleefd en dat wordt onderzocht of een quotasysteem voor de private sector mogelijk is.
- Systematisch in kaart brengen van de tewerkstellingsremmen die voortvloeien uit de verschillende wetten en regelgevingen en de nodige acties ontwikkelen om deze weg te werken.

IV. Levensstandaard

45. De tegemoetkomingen die personen met een handicap ontvangen laten hen niet altijd toe een fatsoenlijk leven te leiden; vaak komen ze onder de armoededrempel terecht. Bovendien hebben personen bij wie de handicap zich na de leeftijd van 65 jaar ontwikkeld geen toegang

---

¹⁵ NRHPH:

http://ph.belgium.be/nl/advice/advice_2014/advice_2014_18.html;jsessionid=1D07323BDFB0FC6EF455DCFDC3386B21

¹⁶ In het Waalse Gewest werd de term '*travail protégé*' vervangen door '*travail adapté*'.

¹⁷ ICGK, 2014. Studies: Diversiteitsbarometer Huisvesting, p. 89:

http://www.diversiteit.be/sites/default/files/documents/publication/diversiteitsbarometer_huisvesting.pdf

meer tot een hele reeks gewestelijk gesubsidieerde ondersteuning. Daarnaast is het voor personen met een handicap moeilijk om betaalbare, toegankelijke en aangepaste huisvesting te vinden die aan hun specifieke noden en financiële draagkracht beantwoordt.

Recht op een fatsoenlijk inkomen

46. De Belgische wetgeving kent twee systemen van handicaptegemoetkomingen voor personen die ten gevolge van hun handicap onvoldoende middelen hebben: de inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT), die bedoeld is ter compensatie van het inkomen dat en betrokkene op de algemene arbeidsmarkt had kunnen verdienen, en de integratietegemoetkoming (IT), die de extra uitgaven moet compenseren waarmee personen door hun handicap en de ontoegankelijkheid van hun leefomgeving worden geconfronteerd.
47. De IVT-bedragen zijn te laag en staan niet in verhouding tot het inkomen waarover men moet kunnen beschikken om een fatsoenlijk leven te leiden. Hetzelfde geldt voor de IT, waarbij maximumbedragen worden gehanteerd die, rekening houdend met de inkomens van personen met een handicap, te laag zijn, hetgeen een werkloosheidsrem vormt¹⁸: personen met een handicap die aan het werk gaat en daarvoor een inkomen krijgt dat hoger is dan het vrijgestelde bedrag, verliest de IT immers gedeeltelijk of volledig. De inkomensbedragen worden eveneens in rekening gebracht bij de toekenning van andere sociale voordelen (fiscale vrijstellingen, voorkeurstarieven, persoonlijk assistentiebudget, enz.).
48. Tot slot worden personen met een handicap steeds vaker met armoede geconfronteerd:
- Uit de 'Handilab'-studie¹⁹ is gebleken dat 39,3% van de personen met een handicap een inkomen hebben dat onder de Europese armoedegrens ligt, tegenover 14,6 van de totale Belgische bevolking.
  - Twee andere enquêtes die in 2010 werden uitgevoerd in het Noordelijke (Nederlandstalige)²⁰ en het Zuidelijke (Franstalige)²¹ deel van het land bevestigen deze cijfers en tonen eveneens aan dat tal van personen met een handicap gedwongen zijn zich een hele reeks goederen en diensten, met inbegrip van medische en paramedische prestaties, te onttrekken of deze uit te stellen.

Toegang tot dezelfde rechten, onafhankelijk van de leeftijd

49. De wet over de tegemoetkomingen voor personen met een handicap voorziet ook in een specifieke tegemoetkoming voor personen met een handicap boven de 65: de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden (THB). Deze heeft hetzelfde doel als de integratietegemoetkoming: de extra kosten die voortvloeien uit de handicap compenseren. Vanuit de optiek van de definitie en de medische beoordeling is de THB een IT voor mensen boven de 65 jaar.
50. Het belangrijkste probleem dat wij willen aanstippen is dat de wetgever, om louter budgettaire redenen, verschillende administratieve bijzonderheden heeft vastgelegd: minder hoge tegemoetkomingsbedragen voor THB dan voor IT, inkomen verschillend in rekening gebracht, en vaak minder gunstig voor THB dan voor IT, enz. Of de handicap voor dan wel na de leeftijd van 65 jaar optreedt brengt bijgevolg een ongelijke behandeling van de betrokkenen met zich mee.
51. Dit probleem dreigt nog groter te worden door het feit dat de bijzondere wet van 6 januari 2014 over de 6de Staatshervorming de overdracht van de THB naar de deelgebieden vanaf

---

¹⁸ Actes de la journée d'étude Altéo sur l'emploi des personnes handicapées, 11 mei 2011, Ciney. Une politique de diversité est-elle possible avec des pièges à l'emploi?, Brussel, 2011, pp.12-14 (http://www.alteoasbl.be/IMG/pdf/Alteo_-_Actes_Journee_Emploi.pdf)

¹⁹ Synthèse van het onderzoeksproject 'Handilab', besteld door de FOD Sociale Zekerheid en uitgevoerd door een onderzoeksteam van de Katholieke Universiteit Leuven. De sociaal-economische positie van personen met een handicap en de effectiviteit van de tegemoetkomingen aan personen met een handicap, Leuven, 2012, p.18 (http://www.belspo.be/belspo/organisation/Publ/pub_ostc/adora/ragkk154samenv_nl.pdf)

²⁰ Augustyns (N.), Adams (M.), Vriesacker (B.), Janssens (H.) en Van Hal (G.), Handicap, inkomen en toegang tot de gezondheidszorg. Resultaten van een kwantitatief en kwalitatief onderzoek, 2010 (<http://www.kvg.be/index.php?page=32&action=articledata&osn=1&art=27>)

²¹ Observatoire ASPH, *Coût du handicap, de la maladie : quelques réalités financières et autres*, Brussel, 2010 (<http://www.asph.be/Documents/analyses-etudes-2010-anysurfer/Etude-2010-cout-handicap.pdf>)

01/07/2014 voorziet. Daardoor zou het kunnen dat de tegemoetkomingen verschillen naar gelang het gewest waar de persoon met een handicap woont.

52. Tot slot hebben personen bij wie de handicap optreedt na de leeftijd van 65 jaar geen recht op een hele reeks door het Gewest gesubsidieerde ondersteuning.

Toegang tot betaalbare en aangepaste huisvesting

53. Hoewel de Belgische Grondwet het recht waarborgt op een menswaardig leven, inclusief het recht op fatsoenlijke huisvesting (art.23,3°) ondervinden tal van personen met een handicap moeilijkheden bij het vinden van een woning die aan hun financiële middelen en specifieke noden beantwoordt:
- Er zijn te weinig sociale woningen en het begrip 'aangepaste' huisvesting is daarbij nog niet voldoende ingeburgerd. Bovendien zijn er lange wachtlijsten. Voor gezinnen met kinderen is de situatie nog moeilijker: wat betreft woningen met minstens 3 kamers is de schaarste het grootst, des te meer wanneer een gezinslid een handicap heeft die een specifieke aanpassing van de woning vereist.
  - Het aanbod aan betaalbare private huurwoningen is extreem laag. Bovendien blijken huurwoningen tegen een lage huurprijs vaak minder in overeenstemming met de veiligheids- en hygiënenormen, en het moeilijkst om te verwarmen. Tot slot heeft de hoge vastgoeddruk in bepaalde provincies tot gevolg dat het onmogelijk is een woning te huren tegen minder dan 50% van het persoonsinkomen.
54. Een in 2014 door het IGKC gepubliceerde studie heeft aangetoond dat de inkomensbedrag een potentieel discriminerende factor is op de huisvestingsmarkt:
- In de drie gewesten geven mensen met beperkingen in het dagelijkse leven in verhouding vaker te kennen dat de huisvestingskost zwaar doorweegt (37 %, tegenover 26,01 % bij personen zonder beperkingen). Omgekeerd geven in verhouding minder personen zonder beperkingen te kennen dat de kosten voor huisvesting zwaar doorweegt.
  - Wat de verwarming van de woning betreft, blijken personen met een beperking in verhouding meer problemen te hebben om het huis tijdens de wintermaanden adequaat te verwarmen: op nationaal niveau gaat het om 9,98 %, terwijl het bij personen zonder een beperking slechts om 5,37 % gaat. Het verschil tussen personen met en personen zonder een beperking is in het bijzonder groot in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest (25,76 % van de personen die beperkt worden door hun handicap zijn niet bij machte hun woning adequaat te verwarmen, tegenover 13,23 % van de personen zonder beperkingen) .
55. Tot slot wijzen de belangenverenigingen van personen met een meervoudige handicap, autisme, verworven hersenletsel of -aandoening en hun familie de overheden al jaren op de dramatische situatie waarin ze zich bevinden door het gebrek aan aangepaste opvangmogelijkheden.
56. Ten einde raad diende de Internationale Federatie van de Liga voor de Mensenrechten (IFLM) op 13 december 2011 namens een twintigtal verenigingen uit de Belgische handicapsector een collectieve klacht in bij het Europees Comité voor sociale rechten, dat de Belgische Staat op 29 juli 2013 veroordeelde voor het gebrek aan huisvesting en opvangplaatsen voor zwaar zorgbehoevende personen met een beperking, wat een schending vormt van het Europees Sociaal Handvest.²²

Aanbevelingen:

- Elke persoon met een handicap moet de garantie krijgen van een adequaat inkomen dat boven de armoedegrens ligt en minstens gelijk is aan het gewaarborgd maandelijks minimuminkomen (GMMI); daarnaast is er een aanpassing nodig van de toekenningsmodaliteiten voor het IT, dat de handicapgebonden extra kosten moet dekken, onafhankelijk van de vraag of de persoon met een handicap werkt of niet, alsook van andere sociale voordelen. Enkel zo kunnen we komaf maken met de werkloosheidsrem.

---

²² Voor schending van artikel E samengenomen met artikel 14 §1 van het Handvest omdat het aantal door de Belgische Staat gecreëerde opvang- en wooncentra te laag is om de uitsluiting tegen te gaan van tal van zwaar zorgbehoevende personen met een beperking uit sociale diensten die aangepast zijn aan hun specifieke, concrete behoeften.

- Leeftijdgebonden discriminatie bij de toekenning van tegemoetkomingen en hulp aan personen bij wie de handicap pas na de leeftijd van 65 jaar optreedt, moet worden aangepakt.
- Er moeten snel oplossingen worden gevonden om het aantal plaatsen te verhogen en het beschikbare aanbod in de opvangstructuren te diversifiëren, niet alleen voor zwaar zorgbehoevende personen maar ook voor alle personen met een handicap die, soms reeds jaren, op wachtlijsten staan voor een aan hun specifieke handicap aangepaste woning.

V. Toegankelijkheid van vervoer en openbare gebouwen

Vervoer

57. De geldende wetgeving inzake openbaar vervoer is een gewestelijke bevoegdheid, behalve de trein die onder het federale niveau ressorteert. Dit resulteert in een verspreiding van beslissingsinstanties, een gebrek aan interoperabiliteit tussen verschillende netwerken en een gebrek aan planning hetgeen een volledige toegankelijkheid van het openbaar vervoer voor personen met een handicap, in het bijzonder in de stations, in de weg staat.²³
58. Ook de informatie bij haltes, in het bijzonder in stations, laat te wensen over. Een aantal voorbeelden:
- Rolstoelgebruikers en kleine mensen worden geconfronteerd met infoborden die meestal te hoog hangen.
  - Audioberichten voor blinden en slechtzienden, als ze al bestaan, geven niet alle nodige informatie of zijn slecht hoorbaar.
  - Door slecht ontwikkelde verdeelautomaten²⁴ of websites die niet aan de minimumcriteria inzake toegankelijkheid beantwoorden²⁵, blijkt de aankoop van een vervoerbewijs moeilijk te zijn voor blinden en slechtzienden.
  - Onverwachte wijzigingen zoals spoorwijzigingen vormen een probleem voor doven en slechthorenden: de betreffende informatie wordt vaak enkel auditief verstrekt, zonder visuele weergave. Dergelijke wijzigingen leiden ook tot soms grote verwarring bij personen met een cognitieve handicap.

Openbare gebouwen

59. De toegankelijkheidsregels voor openbare gebouwen en ruimtes zijn een bevoegdheid van de gewesten en zijn tweeledig:
- Elke nieuwe constructie moet overeenstemmen met gewestelijke regelgeving inzake toegankelijkheid.
  - Elke wijziging van een bestaande constructie moet de gewestelijke regelgeving inzake toegankelijkheid in acht nemen.
60. Toch blijven er algemeen nog problemen bestaan, waaronder:
- Het niet in acht nemen van de geldende regelgeving, door een gebrek aan controle en/of sancties: er bestaat immers geen enkele verplichting om openbare gebouwen en ruimtes toegankelijk te maken binnen een bepaalde termijn, en sancties in geval van niet-naleving van de voorgeschreven regelgeving zijn er niet.
  - Incompatibiliteit met regelgeving inzake erfgoedbescherming: dat een gebouw geklasseerd is wordt vaak als excuus ingeroepen om de regelgeving inzake toegankelijkheid niet na te leven.
  - Problemen op vlak van planning, communicatie en samenwerking tussen verschillende diensten, firma's of instanties: het gebeurt bv. wel vaker dat gebouwen van een en dezelfde gemeente die redelijk dicht bij elkaar liggen elk conform zijn aan de toepasselijke regelgeving inzake toegankelijkheid, maar dat personen met een handicap zich door hindernissen niet zelfstandig van het ene naar het andere gebouw kunnen begeven.

²³ IGKC, 2012: <http://www.diversiteit.be/toegankelijkheid-van-de-nmbs-infrastructuur-en-voorzieningen-voor-mensen-met-een-handicap>

²⁴ NHRPH, 2014: http://ph.belgium.be/nl/advices/advices_2014/advice_2014_19.html

²⁵ Bij inachtneming van de toegankelijkheidscriteria voor websites wordt in België het 'Anysurfer'-label toegekend: <http://www.anysurfer.be/nl>.

- Complexiteit ten gevolge van het naast elkaar bestaan van onderling afwijkende regelgevingen: gebrek aan eenvormigheid met betrekking tot de breedte van deuren (rolstoelgang), verschillende soorten herkenningstekens voor blinden en slechtzienden (rubberen tegels, podotactiele noppen, tegels met inkerving of met reliëf, verkeerslichten met of zonder geluid), enz.

Aanbevelingen:

- Er moeten bijkomende inspanningen worden geleverd om de toegankelijkheid van openbare vervoermiddelen te verbeteren, met inbegrip van de informatie voor personen met een handicap, in functie van de verschillende types van handicap.
- Om een efficiënt beleid uit te werken inzake de toegankelijkheid van openbare gebouwen en ruimtes is overleg nodig, zowel binnen als tussen de gewesten, om de verschillende regelgevingen (zoals de wetgeving inzake patrimoniumbescherming) in overeenstemming te brengen. Dit moet gebeuren in samenwerking met de personen met een handicap en/of de verenigingen die hen vertegenwoordigen.
- Tot slot moeten er sancties worden vastgelegd en toegepast in geval van niet-naleving van de regelgeving.

* * * * *